

Рецензія

кандидата економічних наук, доцента МЕДИНСЬКОЇ Наталії Василівни на дисертацію ЗАСТУЛКИ Іллі-Олександра Юрійовича «Еколого-економічний розвиток територіальних громад: параметральне забезпечення», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність обраної теми. Дисертація здобувача ступеня доктора філософії І.-О. Застулки присвячена дослідженню розвитку територіальних громад в Україні у рамках концепту планування простору цих спільнот із зосередженням уваги на соціо-еколого-економічній складових.

Слід зазначити, що нішу відповідальності за планування розвитку територій територіальних громад за нинішніх децентралізаційних процесів, що відбуваються в країні, покладено на органи влади та місцевого самоврядування. То ж на рівні громад мають прийматися конкретні планувальні рішення, інструментом досягнення яких має стати просторове планування, засноване на таких підходах, як: територіальності та комплексності. У цій відповідності ґрунтовному дослідженню підлягає просторова система територій територіальних громад як просторова взаємодія елементів природного, соціального, виробничого, інституційного та інфраструктурного характерів. Адже громада розглядається двояко: 1) по-перше, як складова соціально-економічного комплексу країни; 2) по-друге, як відносно відокремлена його частина із завершеним циклом відтворення й специфічними особливостями як соціальних, так і економічних процесів.

Зважаючи на те, що на виборі напрямів використання простору територій територіальних громад суттєво позначається рівень соціальної, економічної й екологічної складових, їх просторового розвитку існує потреба в наявності відповідного параметрального забезпечення їх соціально-економічного та екологічного розвитку, що дозволило б громадам об'єктивно оцінювати власний просторовий розвиток і здійснювати його моніторинг.

Недостатньо дієвою наразі залишається система еколого-економічного та нормативно-правового регулювання просторового розвитку громад, що в поєднанні з недостовірною діагностикою негативно позначається на результативності системи забезпечення екологічної безпеки у цих спільнотах.

У зв'язку із зазначеним вище, дослідження, вивчення та еколого-економічне прогнозування змін у землекористуванні під впливом урбанізаційних процесів – тобто питання, яким присвячена дисертація І.-О. Застулки, є сучасними та актуальними.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації, їх достовірність та новизна. Автором дослідження у дисертації представлено авторське бачення до вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо осучаснення підходів до розвитку територіальних громад в Україні у рамках концепту планування простору цих спільнот із зосередженням уваги на соціо-еколого-економічній складових.

В роботі наведено авторське трактування теоретичних і методологічних підходів до управління просторовим розвитком територіальних громад на співставленні досвіду зарубіжних країн із вітчизняним досвідом.

Зосереджено увагу на інституційному підході до управління землекористуванням територій територіальних громад передусім для створення єдиного інституційного середовища, як базової цінності збереження громади та її системного розвитку, що дозволить ефективно реалізувати ресурсний потенціал на локальному рівні.

Розкрито авторський підхід щодо теоретико-методологічного обґрунтування територіально-просторового планування землекористування у територіальних громадах для забезпечення соціальних, економічних і екологічних вигод цих спільнот й доведено, що цей процес має бути прогнозованим. Для обґрунтування авторських поглядів, зокрема, запропоновано організаційно-інституційну модель забезпечення територіально-просторового планування землекористування в контексті екологічної безпеки в межах території територіальної громади, якою органічно поєднуються ті види

прогнозно-планувальної документації, в яких закладена екологічна складова, стратегічна екологічна оцінка і класифікатор землекористувань, які мають безпосереднє відношення до Комплексного плану просторового розвитку територій територіальних громад.

Доведено, що раціональне використання ресурсів громади та їх охорона не стихійне, а організоване явище, в основі якого закладене свідоме врахування наразі діючих законів економіки та природи, яке визначає майбутнє громади в довгостроковій перспективі.

Дисертація І.-О. Застулки складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків (після кожного розділу та наприкінці дисертації), списку використаних джерел, додатків.

Остаточні формулювання у дисертації (основні положення), що виносяться на захист, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, загальні висновки показують, що робота І.-О. Застулки спрямована на теоретико-методологічне і практичне розв'язання важливих наукових завдань у сфері дослідження процесів урбанізації, її економічних та екологічних наслідків; процесу розвитку та використання земельних ресурсів у межах територіальних громад.

У першому розділі **«Визначення сучасних тенденцій розвитку територіальних громад в Україні»** автором досліджено процес децентралізації в рамках розвитку інклюзивної економіки, визначено роль управлінських процесів, що ґрунтуються на інституціональному підході у досягненні екологобезпечного та високоефективного землекористування територіальних громад, проведено глибокий аналіз просторового підходу в управлінні розвитком територій територіальних громад.

У другому розділі **«Методи еколого-економічної оцінки ефективності функціонування територіальних громад в Україні»** дисертантом проведено дослідження особливостей інституціоналізації раціонального використання та охорони земельних, природних та інших ресурсів громади, соціально-економічні параметри функцій території територіальних громад у контексті просторового планування, а також визначено екологічні параметри функцій

території територіальних громад у контексті просторового планування формування сприятливого (якісного) навколишнього середовища.

У третьому розділі **«Параметризація інноваційного еколого-економічного розвитку територіальних громад в Україні»** визначено наукові підходи до використання самосійних лісів на землях сільсько-господарського призначення приватної власності у територіальних громадах; досліджено питання обґрунтування нормативів щодо лісистості територій громад та динаміка їх змін, визначено економічну оцінку доцільності обмеження процесу залісення території громади, в тому числі природного.

Значення результатів дослідження для науки і практики, можливі шляхи їх використання. Практична цінність досліджень визначається тим, що положення дисертації, зокрема, рекомендації з використання параметрів функцій території як індикаторів розвитку територіальних громад із урахуванням екологічної, економічної та соціальної складових, а також методика їх визначення запропоновано використовувати при просторовому плануванні та розвитку громад. Запропонована методика апробована на територію Чинадіївської селищної територіальної громади Мукачівського району Закарпатської області, яка дозволяє при просторовому плануванні її території максимально ефективно виконувати функції в межах відповідних повноважень і можливостей та сприяє розвитку спільноти. Параметри функцій території для цієї громади слугуватимуть індикаторами розвитку й для інших територіальних громад.

Запропоновані цілі сільського розвитку у різних сферах суспільного життя у рамках розвитку інклюзивної економіки, яка забезпечує синергію спільного процвітання регіонів (територіальних громад), держави у перспективі (вкладення інвестицій) та прогнозованістю результатів власних економічних рішень, поступовим зростанням економічного та соціального капіталу для забезпечення підтримки добробуту поколінь, використані в діяльності Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України».

Одержані наукові результати, де автором запропоновано соціально-економічні та екологічні параметри функцій території, які є важливими індикаторами поточного стану розвитку громади в екологічному, економічному та соціальному аспектах, які громада здатна реалізовувати у межах власних повноважень та можливостей, знайшли своє практичне застосування в діяльності Державного підприємства «Інститут землекористування» Національної академії аграрних наук України.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. За темою дисертації опубліковано 12 наукових працях, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 6 статей у наукових фахових виданнях України, стаття в іншому науковому виданні, 4 тези наукових доповідей.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні І.-О. Ю. Застулки на тему: «Еколого-економічний розвиток територіальних громад: параметральне забезпечення» відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження. Водночас, необхідно зазначити, що дане дисертаційне дослідження, як і будь-який науковий пошук, поряд з позитивними висновками та пропозиціями не позбавлене певних недоліків, що потребують уточнення та врахування під час захисту та подальших наукових досліджень І.-О. Застулки. Зокрема:

1. Серед поставлених Вами завдань наявне завдання «розробити модель комплексної параметризації оцінки реалізації функцій території територіальними громадами в економічному, екологічному та соціальному аспектах» (с. 24), яке Ви виконуєте в підрозділах 2.2 і 2.3, загальні риси та складові моделі ґрунтовно описані, проте наявна нестача графічного представлення моделі в рукописі.

2. У таблиці 1.1 у першому стовпчику, в якому наведені сфери суспільного життя, наявне неузгодження відмінків між собою, прохання викласти сфери суспільного життя в одному відмінку (с. 45).

3. У підрозділі 1.2 Ви досліджуєте інституціональний підхід у досягненні екологобезпечного та високоефективного землекористування територіальних громад. Зокрема, Ви надаєте перелік інститутів, які досліджуєте та вважаєте вагомими для досягнення екологобезпечного та високоефективного землекористування територіальних громад, проте не досліджуєте такий неформальний інститут, як місцеві традиції та звичаї. Чи є вони, на Вашу думку, важливими й чи плануєте Ви їх досліджувати в подальшому?

4. На рисунку 2.1 Ви наводите природні та неприродні ресурси громади, проте надалі в підрозділі 2.1 детально розглядаєте лише природні. Важливо розкрити місце та роль неприродних ресурсів громади в її розвитку та пропонованій Вами програмі раціонального використання та охорони земельних, природних та інших ресурсів громади (с. 84).

5. У таблиці 2.1 наведено показники концентрації сільськогосподарських земель у землекористувачів на території Чинадіївської селищної територіальної громади Мукачівського району Закарпатської області, методику її обчислення та розрахунок, проте не наведено джерело даних, за якими здійснено їх розрахунок (с. 109, 111–112).

6. У підрозділі 3.2 Ви напрацьовуєте нормативи лісистості території громади й для цього формуєте умовну середньостатистичну територіальну громаду в розрізі природних зон, для якої визначаєте ці нормативи. Чи не було б доцільніше визначати ці нормативи для Чинадіївської селищної

територіальної громади, на території якої Ви апробуєте інші свої дослідження? (с. 148).

Проте, незважаючи на дискусійні питання та зауваження, дисертація І.-О. Ю. Застулки відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладено в опублікованих здобувачем наукових працях. У дисертаційному дослідженні І.-О. Ю. Застулки відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Еколого-економічний розвиток територіальних громад: параметральне забезпечення» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Застулка Ілля-Олександр Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

**В. о. завідувача кафедри земельного кадастру
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук,
доцент**

Наталія МЕДИНСЬКА

